

Exkurze po železnici a jejím okolí mezi Olomoucí a Nezamyslicemi

Field trip along the railway Olomouc – Nezamyslice

DAVID HORÁK & MICHAL HRONEŠ

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Šlechtitelů 27,
CZ-783 71 Olomouc-Holice; e-mail: david.horak1@seznam.cz, michal.hrones@upol.cz

Abstract: A field trip to several interesting places along the railway between Olomouc and Nezamyslice in central Moravia took place on 10 June 2016. We made four stops during the excursion: sugar factory settling fields at the village of Vrbátky, a dry grassland near Kraličky railway station, the vicinity of the Malý potůček stream at the village of Bedihošť and a pond between the villages of Doloplazy and Viceměřice. The most noteworthy species seen during the trip were *Nasturtium microphyllum*, *Thesium ramosum*, *Batrachium rionii*, *Rumex palustris* and *R. stenophyllus*.

Keywords: adventive flora, central Moravia, floristic data

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012

V pořadí pátá botanická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS roku 2016 sledovala vybraná zajímavá místa v okolí železniční trati Olomouc–Nezamyslice. Uskutečnila se 10. června pod vedením botaniků B. Trávníčka a M. Hroneše. Navštíveny byly čtyři lokality, na kterých byly demonstrovány celkem 104 druhy cévnatých rostlin.

Trať probíhá termofytikem ve fyto geografickém okrese 21 Haná, při jejím průběhu se střídají dva fyto geografické podokresy: Hanácká pahorkatina a Hornomoravský úval. Jedná se o území intenzivně využívané člověkem, přesto zde můžeme nalézt četná stanoviště, která vyhovují některým ohroženým druhům rostlin, jako například lněnka rolní (*Thesium ramosum*), šťovík úzkolistý (*Rumex stenophyllus*), š. bahenní (*R. palustris*) nebo potočnice drobnolistá (*Nasturtium microphyllum*).

Jedním z takových míst byla hned první zastávka exkurze – usazovací pole cukrovaru Vrbátky. Ještě před vstupem na tuto lokalitu jsme se zastavili u blízkého železničního mostu, kde jsme zaznamenali ostřici nedošáchor (*Carex pseudocyperus*) a při okraji cesty merlík fíkolistý (*Chenopodium ficifolium*). Usazovací pole cukrovarů jsou plochy, kam je v průběhu řepné kampaně vypouštěna přebytečná voda spolu s hlínou, úlomky organické hmoty vzniklými při praní řepy, a také vápno. Následně dochází k usazování zbahnělé zeminy. V období mezi kampaněmi je pak zemina nahnuta na okraj pole. Díky výše popsanému postupu představují usazovací pole cukrovarů pestrá stanoviště s rozličnými vlhkostními, půdními a mikroklimatickými podmínkami (Trávníček & Dančák 2011). Kromě řady ruderalních a obecně rozšířených druhů rostlin jsme viděli například lebedu hrálovitou širokolistou (*Atriplex prostrata* subsp. *latifolia*), l. lesklou

Obr. 1. Šťovík bahenní (*Rumex palustris*) na usazovacím poli Vrbáteckého cukrovaru. – Obr. 2. Potočnice drobnolistá (*Nasturtium microphyllum*) v korytě Malého potůčku u Bedihošti. – Foto M. Hroneš

(*A. sagittata*), kamyšník širokoplodý (*Bolboschoenus laticarpus*) společně s k. polním (*B. planiculmis*), jitrocel chudokvětý (*Plantago uliginosa*), pryskyřník lýtý (*Ranunculus sceleratus*) a rozrazil drchničkovitý (*Veronica anagallis-aquatica*). Podařilo se ověřit významné výskyty dvou silně ohrožených druhů šťovíků, jejichž rozšíření je na Hané výlučně vázáno na usazovací pole cukrovarů. Tím hojnějším byl šťovík úzkolistý. Naopak vzácný šťovík bahenní zde má v současnosti jedinou hanáckou lokalitu. Původní lokalita tohoto druhu na cukrovarnických usazovacích polích v Kojetíně (Trávníček & Dančák 2011) zanikla po uzavření cukrovaru. Posléze B. Trávníček přenesl jeho semena ve snaze zachránit takto vzácný druh na odkalovací pole ve Vrbátkách. Námi pozorovaný výskyt je tak dokladem úspěšného přenosu semen z původní lokality.

Odtud jsme se mezi poli vydali dále směrem k místní části Štětovice, kde jsme mohli na okrajích kukuřičného pole pozorovat porosty kamyšníku polního a rozrazilu drchničkovitého rostoucího společně s rozrazilem pobřežním (*Veronica catenata*).

Další cesta nás vedla poli do Kralic na Hané – Kraliček. Polní kultury hostily řadu plevelů, hojně například opletku obecnou (*Fallopia convolvulus*) nebo svízel pochybný (*Galium spurium*). U osady Kraličky byla naším cílem známá lokalita kriticky ohrožené lněnky rolní (*Thesium ramosum*), kterou se nám opět podařilo ověřit. Jedná se o výslunný jihovýchodní svah nad železniční tratí s bohatým společenstvem xerothermních druhů. Z dalších ohrožených druhů jsme zaznamenali žluťuchu menší (*Thalictrum minus*) a modřenec chocholatý (*Muscari comosum*). Hojně zde rostl chrastavec rolní panonský (*Knautia arvensis* subsp. *pannonica*) spolu s ch. Kitaibelovým (*K. kitaibellii*) a len rakouský (*Linum austriacum*). Stylové prostředí vlakové zastávky Kraličky jsme

využili k demonstrování kakostu purpurového (*Geranium purpureum*), neofytu rozšířeného zejména podél železničních tratí.

Z Kraliček jsme se vlakem přesunuli do obce Bedihošť. Nedaleko železniční stanice se na břehu Malého potůčku spolu s ostřicí ostrou (*Carex acutiformis*), zblochanem vodním (*Glyceria maxima*) a kosatcem žlutým (*Iris pseudacorus*) vyskytuje kriticky ohrožená potočnice drobnolistá (*Nasturtium microphyllum*). Potěšující bylo pozorovat bohatý výskyt potočnice nejen v korytě potoka, ale i na břehu blízkých, nedávno vytvořených rybníčků.

Poslední zastávkou exkurze byl rybník u obce Víceměřice. V rozsáhlé litorální zóně rybníka jsme našli řadu zajímavých druhů rostlin, z nichž nejvýznamnější byl lakušník Rionův (*Batrachium rionii*), který na základě fotografické dokumentace určil Z. Kaplan. Vyskytuje se zde rovněž šachor hnědý (*Cyperus fuscus*) a rozrazil pobřežní. V blízkém okolí rybníka jsme si povšimli svízele potočního (*Galium rivale*) a u nedalekého menšího více zastíněného rybníčka porostu rdestu kadeřavého (*Potamogeton crispus*).

Exkurze využila možnosti netradičního spojení člověkem silně ovlivněných míst v blízkosti železniční trati s místy, na kterých zůstaly ostrůvky původních rostlinných společenstev v jinak silně pozměněné zemědělské krajině. Navštívené lokality představovaly současně příklady jak vlhkomilné, tak i suchomilné vegetace. Tyto všechny protiklady charakterizují bohatou květenou středozápadní části Hané a dávají vzpomenout na průkopníky jejího floristického výzkumu V. Spitznera, J. Podpěru a Č. Deyla, kteří svou botanickou činností dokumentovali bohatství a proměny zdejší flóry.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – *Preslia* 84: 647–811.
- Trávníček B. & Dančák M. (2011): Zajímavé rostliny na usazovacích polích cukrovarů na Hané. – *Listy cukrovarnické a řepařské* 127: 21–25.

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavil M. Hroneš)

Nálezy označené (OL) jsou dokladovány v herbáři Katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Seznam lokalit:

1. Vrbátky (distr. Prostějov): okolí železničního mostu na SV okraji obce, cca 200 m n. m. (49°30'30,5"N, 17°12'20,5"E)
2. Vrbátky (distr. Prostějov): odkaliště cukrovaru na SV okraji obce, cca 200 m n. m. (49°30'25"N, 17°12'28"E)
3. Vrbátky (distr. Prostějov): kukuřičné pole na SV okraji obce, asi 650 m VSV od cukrovaru, cca 200 m n. m. (49°30'27,2"N, 17°12'51,6"E)

4. Kralice na Hané (distr. Prostějov): Kraličky, pole mezi Kraličkami a Štětovicemi VSV železniční zastávky v obci, cca 210 m n. m. (49°29'32,8"N, 17°11'43,2"E)
5. Kralice na Hané (distr. Prostějov): Kraličky, suchá mez na pravé straně železniční trati směrem do Prostějova, cca 220 m n. m. (49°29'25,8"N, 17°11'07,4"E)
6. Kralice na Hané (distr. Prostějov): Kraličky, okolí železniční zastávky, cca 220 m n. m. (49°29'11,3"N, 17°10'51,9"E)
7. Bedihošť (distr. Prostějov): okolí železniční stanice, cca 205 m n. m. (49°26'30,7"N, 17°09'59,9"E)
8. Bedihošť (distr. Prostějov): břehy Malého potůčku v okolí železničního mostu J železniční stanice, cca 210 m n. m. (49°26'14,7"N, 17°10'05,0"E)
9. Víceměřice (distr. Prostějov): břehy rybníka Sobce, cca 210 m n. m. (49°20'50,8"N, 17°09'58,3"E)

cévnaté rostliny:

Acer negundo: 2; *Alopecurus geniculatus*: 2; *Anagallis arvensis*: 3; *Arenaria serpyllifolia*: 5; *Atriplex patula*: 3; *Atriplex prostrata* subsp. *latifolia* (C4a): 2; *Atriplex sagittata*: 2;
Batrachium rionii (C2): 9 (OL); *Bolboschoenus laticarpus* (C4a): 2; *Bolboschoenus planiculmis* (C4a): 2, 3; *Brachypodium pinnatum*: 5; *Bromus erectus*: 5; *Bromus inermis*: 2; *Bunias orientalis*: 7;
Camelina microcarpa: 5; *Carex acutiformis*: 8; *Carex pseudocyperus* (C4a): 1; *Chaerophyllum temulum*: 3; *Chenopodium ficifolium*: 1; *Chenopodium glaucum*: 2; *Chenopodium hybridum*: 3; *Consolida regalis*: 4; *Convolvulus arvensis*: 4; *Cyperus fuscus* (C3): 9;
Descurainia sophia: 2;
Elymus repens: 2; *Equisetum palustre*: 2; *Erigeron acris*: 9; *Eryngium campestre*: 5; *Erysimum cheiranthoides*: 2; *Euphorbia esula*: 5; *Euphorbia helioscopia*: 4;
Falcaria vulgaris: 5; *Fallopia convolvulus*: 4; *Festuca arundinacea*: 7, 9; *Festuca valesiaca*: 5; *Fumaria officinalis*: 4;
Galium rivale (C4a): 9; *Galium spurium* (C4a): 4; *Geranium purpureum*: 6; *Glyceria maxima*: 8, 9;
Iris pseudacorus: 8;
Juncus articulatus: 3; *Juncus compressus*: 9; *Juncus inflexus*: 9;
Knautia arvensis subsp. *pannonica* (C4b): 5; *Knautia kitaibelii* (C4a): 5;
Lactuca serriola: 2; *Lathyrus tuberosus*: 4; *Linum austriacum* (C4a): 5; *Lycopus europaeus*: 3;
Matricaria chamomilla: 2; *Muscari comosum* (C3): 5; *Myosotis arvensis*: 4;
Nasturtium microphyllum (C1): 8; *Nonea pulla* (C4a): 5;
Oxalis corniculata var. *repens*: 7; *Oxalis dillenii*: 7;
Papaver rhoeas: 4; *Persicaria amphibia*: 9; *Persicaria lapathifolia* subsp. *lapathifolia*: 2; *Phalaris arundinacea*: 2; *Plantago uliginosa*: 2; *Poa palustris*: 2; *Potamogeton crispus*: 9; *Potentilla supina*: 2;
Ranunculus sceleratus: 2, 3, 9; *Reseda lutea*: 5; *Rorippa palustris*: 2; *Rumex obtusifolius*: 2; *Rumex palustris* (C2): 2; *Rumex stenophyllus* (C2): 2;
Salix cinerea: 9; *Salix purpurea*: 9; *Salix triandra*: 9; *Salix viminalis*: 9; *Salvia nemorosa*: 6; *Salvia pratensis*: 5; *Sonchus asper*: 2; *Spirodela polyrhiza*: 9; *Symphyotrichum novi-belgii*: 9;
Thalictrum minus (C3): 5; *Thesium ramosum* (C1): 5; *Tragopogon orientalis*: 5; *Tripleurospermum inodorum*: 2; *Typha latifolia*: 9;
Verbascum thapsus: 5; *Veronica anagallis-aquatica*: 2, 3; *Veronica catenata* (C3): 3 (OL), 9 (OL); *Veronica polita*: 4; *Vicia tenuifolia*: 5; *Viola arvensis*: 4.